

Integrasjon gjennom voksen- og videreutdanning

Landrapport Island

Birna Arnbjörnsdóttir og Ingibjörg Hafstad

Integrasjon gjennom voksen- og videreutdanning
Landrapport Island

TemaNord 2010:563

© Nordisk ministerråd, København 2010

ISBN 978-92-893-2093-1

Publikasjonen er tilgjengelig som Print on Demand (PoD) og kan bestilles på www.norden.org/order.
Flere publikasjoner finnes på www.norden.org/publikatione

Nordisk ministerråd

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
Telefon (+45) 3396 0200
Fax (+45) 3396 0202

Nordisk råd

Ved Stranden 18
DK-1061 København K
Telefon (+45) 3396 0400
Fax (+45) 3311 1870

www.norden.org

Det nordiske samarbeidet

Det nordiske samarbeid er en av verdens mest omfattende regionale samarbeidsformer. Samarbeidet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige, samt de selvstyrende områdene Færøyene, Grønland og Åland.

Det nordiske samarbeid er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret, og er en viktig medspiller i det europeiske og internasjonale samarbeid. Det nordiske fellesskap arbeider for et sterkt Norden i et sterkt Europa.

Det nordiske samarbeid ønsker å styrke nordiske og regionale interesser og verdier i en global omverden. Felles verdier landene imellom er med til å styrke Nordens posisjon som en av verdens mest innovative og konkurransekraftige regioner.

Indhold

Forord.....	7
Sammendrag.....	9
1. Innledning og bakgrunn.....	13
2. Offisiell integrasjonsstrategi.....	15
2.1 Implementering av den nasjonale strategien t.....	17
2.2 Budsjett.....	18
3. Ordinære Tiltak – Undervisningsplan i islandsk som andrespråk.....	21
3.1 Ordinære tiltak: Omfang og praksis.....	22
3.2 Effekt og finansiering: Antall deltakere på islandskurs på vegne av voksenundervisningssentrene.....	24
4. Særlige initiativer i voksen- og etteruddannelse.....	25
4.1 Yrkesrettet islandsk – Innledning.....	25
4.2 Islandskundervisning på arbeidsplassen.....	26
4.3 Yrkesrettet islandskundervisning: Et eksperiment.....	28
4.4 Undervisningstilbud med hjelp av tolk.....	28
4.5 Spesiell utdanning for innvandrere.....	29
4.6 Andre utviklingsprosjekter.....	31
4.7 Forberedende voksenundervisning.....	32
4.8 Islandskkurs med vekt på uttale.....	33
4.9 Fremtid i et nytt land 2004–2007 (Framtíð í nýju landi).....	34
4.10 Islandsk for flyktninger.....	35
5. Íslensk.....	37
5.1 Almenn úrræði.....	38
5.2 Sértek úrræði.....	38
Referencer.....	39

Forord

Nationalt Center for Kompetenceudvikling har foretaget en komparativ undersøgelse af integration af indvandrere og efterkommere gennem voksen- og efteruddannelse i de nordiske lande.

Resultaterne af undersøgelsen fremlægges i fem nationale rapporter og en rapport med tværgående analyser og sammenfatninger. Denne rapport beskriver de islandske resultater. Alle rapporter kan findes på www.ncfk.dk under publikationer.

Undersøgelsen er gennemført af Nationalt Center for Kompetenceudvikling i samarbejde med Islands Universitet, Institut for fremmedsprog, litteratur og lingvistik, Norges Teknisk-Naturvidenskabelige Universitet, Forskningsenheden voksne i livslang læring, Gøteborgs Universitet, og Åbo Akademi i Vasa, Det pædagogiske fakultet.

Undersøgelsen er gennemført på opdrag af og med økonomisk støtte fra Nordisk Ministerråd.

Undersøgelsen er den første samlede tværnordiske kortlægning af området. Det er vor opfattelse, at samspillet mellem integration og voksenuddannelse er både aktuelt relevant og politisk vigtigt. Det er vort håb, at det fremlagte materiale vil kunne bidrage til nordisk inspiration og handling for såvel uddannelsesadministratorer, forskere som praktikere.

Bjarne Wahlgren,
Centerleder, januar 2010

Sammendrag

Innvandringens historie på Island er ikke lang, og mye har vært gjennomført på kort tid. Året 2007, før undervisningsplanen ble innført, fantes det en rekke undervisningsmuligheter, med forskjellige formål og målgrupper. Her er det snakk om forberedende voksenundervisning, spesiell utdanning for innvandrere, almenne islandskkurser, og spesielle arbeidsrettete kurser. De arbeidsrettete kursene hadde spesifikke formål og var spesielt skrevet for målgruppen på hver arbeidsplass. Kursene var imidlertid ikke fokuserte nok eller koordinerte. For eksempel var det ofte liten stigning mellom modulene og forholdsvis mange tilbud på begynnerkurs men få kurs for deltakere som ville fortsette å studere. Det fantes større mangfold i undervisningstilbudene enn det ble etter at undervisningsplanene ble tatt i bruk, men planene førte til større koordinasjon og stigning i de forskjellige undervisningstilbudene.

De siste årene har man utformet en samlet strategi for innvandringspolitikken. I strategien fra 2007 legges stor vekt på islandskundervisning. Det kom undervisningsplaner for voksne i 2008 og 2009, etter europeiske standarder. Mellom 2006 og 2007 ble pengene til feltet tidoblet. I 2007 og 2008 ble gjennomsnittelig 70 forskjellige undervisningsaktører bevilget støtte hvert år. Dette reiser et spørsmål om hvorvidt det er mulig å ha kvalitetskontroll når pengene går til så mange og i noen tilfeller svært små instanser. Kultur- og undervisningsdepartementet har inngått kontrakt med FA om implementering av islandskundervisningen i landet. FA har for sin del inngått kontrakt med 9 voksenundervisningssentre rundt om i landet om implementeringen. Det er fremdeles noen få andre undervisningsaktører som også holder kurs i islandsk for innvandrere. Voksenundervisningssentrene holder på den ene siden allmenne kurs i islandsk på egne vegne, men også kurs som er arbeidssrettet på vegne av firmaer. FA eies av LO og sysler med yrkesrettet voksenundervisning generelt. I en rapport som Kultur- og undervisningsdepartementet har laget om FA, stilles det spørsmål om hvorvidt man legger

for stor vekt på arbeidslivet i forbindelse med islandskundervisningen, og i rapporten er det foreslått at Kultur- og undervisningsdepartementet skal utforme en mer helhetlig politikk om islandsundervisningen.

På den andre siden har undervisningsplanene påvirket undervisningen slik at undervisningstilbudet er blitt mere ensidig, og samtidig har reelle yrkesrettete tilbud blitt færre. Særlige tiltak for grupper med spesielle behov har blitt færre. Det taes ikke hensyn til at analfabeter og universitetsutdannede deltakere har svært forskjellige behov for undervisning, tidsrammer og prøver. Det er mulig at vekten på kurs som følger undervisningsplanene økes på grunn av manglende spesialisering hos lærere, for slik lærerutdanning finnes ikke i landet. Lærere stoler simpelthen ikke nok på egne kunnskaper i andrespråksundervisning til å arbeide utenfor undervisningsplanen, selv om deltakernes behov kanskje krever andre undervisningstyper.

Regjeringens Strategi sier at utdanningstilbud til lærere skal økes og undervisningsmateriellet styrkes. Her presses på for å komme videre. Lærerutdanningen på dette felt er ikke målbevisst nok, og det finnes svært få lærere med spesialutdanning. Det finnes fremdeles lite faglig bearbeidet undervisningsmateriale som har klart definerte målgrupper og påviselige kompetansemål fra et trinn til det neste. Kultur- og undervisningsdepartementet har inngått kontrakt med FA om å utvikle undervisningsmateriale for alle trinn. Rapporten som Kultur- og undervisningsdepartementet laget om FA sier, at fullstendig undervisningsmateriale ikke foreligger. Derfor er det ikke mulig å utdanne lærere til å undervise i det. Det er en underliggende holdning om at alle deltakere skal gjennomgå de samme kursene på samme tid og ta den samme prøven. Dette forklarer kanskje også mangelen på markante kompetanse- og standpunktsprøver.

I regjeringens Strategi om integrasjon går man ut i fra at innvandrere er aktive på arbeidsmarkedet. Dette stemmer ikke for alle innvandrere, og derfor er det nødvendig å utforme en helhetlig strategi som sikrer innvandrernes rett til undervisning og til å få godkjent medbrakt utdanning fra andre land. Det finnes et stort behov for bedre spesialisert kunnskap hos dem som har ansvaret for innvandrerrundervisning, og dermed også behov for klare bestemmelser om at også lærere har rett til utdanning. Det ville øke mulighetene for at man kunne gjennomføre den progressive strategien. Feltet ville styrkes, og mulighetene til rasjonalisering ville økes dersom lærere fikk mulighet til spesiell utdanning i andrespråksundervisning. Et aktivt samar-

beid mellom Kultur- og undervisningsdepartementet og forskere ville fremme forskningen på feltet.

Til tross for litt utviklet kunnskap på feltet kan man dog påpeke sterke elementer. For eksempel var LO sine organisasjoner aktive og samarbeidsvillige fra tidlig i innvandringsfasen. LO var i virkeligheten den første til å reagere på innvandrernes behov for islandskundervisning. Samarbeide mellom undervisningsaktøren og LO resulterte i bedre adgang til firmaene og det var LOs innflytelse som skapte goodwill som resulterte i at utrolig mange firmaer holdt arbeidsrettete islandskkurs på arbeidsplassen i arbeidstiden, noe som er både arbeidskrevende og dyrt men effektivt.

Regjeringens hurtige reaksjon på den gigantiske økning av innvandring i årene 2006 – 2007, med tidobbel budget til undervisning av islandsk som andrespråk, må også påpekes som et positivt eksempel. Dette og det aktive samarbeidet mellom forskjellige aktører fks. LO viser at det finnes mange muligheter til fruktbare initiativer på feltet hvis man ser på det som en samfunnsoppgave hvor alle har ansvar. Endelig vækkes spørsmål, med hensyn til Islands erfaring, om man kan legge større vekt på individuelt ansvar (e. agency) end nordiske integrationsprogrammer følger.

1. Innledning og bakgrunn

Denne rapporten behandler kort den historiske bakgrunnen og den politiske utviklingen når det gjelder innvandreres integrasjon på Island med vekt på utdanning og undervisning i islandsk. Deretter gis en kort skildring av den offisielle strategien, implementeringen og finansieringen. I den tredje delen gjennomgås undervisningsplanen i islandsk som andrespråk for voksne, hvordan planen brukes, samt en oversikt over kostnader og deltakelse på allmenne åpne islandskkurs etter denne undervisningsplanen. I den fjerde delen beskrives særlige initiativ som ikke følger undervisningsplanen, men som konsentreres omkring spesielle behov, f.eks. arbeidsrettede kurs. Til slutt gis et sammendrag av hvordan den offisielle strategien har vært implementert, i hvilken grad den har lyktes, og om mulige barrierer underveis.

I 1994 utgjorde innvandrere¹ 1,7 % av Islands befolkning. I 2006 var andelen 6 %, og i 2008 var den 8.1 % eller 25.265 personer (Hagfíðindi 2009:1). Denne utviklingen kan forklares ut fra arbeidsmarkedets store etterspørsel etter arbeidskraft i disse årene. I slutten av 2008 og begynnelsen av 2009 samtidig med en økonomisk krise, snudde denne utviklingen. Fra januar til juli 2009 flyttet det 761 flere utlendinger fra landet enn til Island (www.hagstofa.is). Man kan imidlertid regne med at innvandringen kommer til å fortsette som andre steder etter at den økonomiske krisen er over.

På grunn av denne skarpe økningen satte Sosialdepartementet i gang i 2003 en arbeidsgruppe som skulle utvikle forslag når det gjelder sosiale tjenester for innvandrere på Island (Greinargerð og tillögur starfshóps um þjónustu við innflytjendur, Félagsmálaráðuneytið 2004). Rapporten kom i 2004. Hovedinnholdet er forslag til en nasjonal strategi i tjenester for inn-

---

¹ Innvandrere brukes her om alle utlendinger som bor i landet og ikke er statsborgere, men inkludert islandske statsborgere født utenlands.

vandrere som skulle konsentreres i et tjenestesenter (Fjölmenningarsetur) som skulle utføre og koordinere tjenester for innvandrere landet over.

I 2005 gav Sosialdepartementet ut en rapport om integrasjon av innvandre- re (Skýrsla nefndar um aðlögun innflytjenda í íslensku samfélagi. Fé- lagsmálaráðuneytið 2005). Rapportens hovedinnhold er å definere tjenestesen- terets (Fjölmenningarsetur) oppgaver og dessuten å presentere mottagelses- strategier når det gjelder flyktninger. I denne rapporten belyses politikken om at integrasjon må være et offisielt mål i en helhetlig innvandringspolitikk i et demokratisk samfunn. I 2007 kom den første helhetlige offisielle integrasjons- strategien. Rapporten inkluderer regjeringens integrasjonspolitikk, uttrykker prioriteringer og danner grunnlaget for sosiale tjenester generelt for innvandre- re, inkludert kommunenes rolle. Dette blir beskrevet i neste del.

2. Offisiell integrasjonsstrategi

Alltinget godkjente en offisiell strategi for integrasjon fra regjeringen i januar 2007.

I strategien står det blant annet i innledningen: «Det er positivt for det islandske samfunnet å kunne gi folk som flytter hit anledning til å utnytte sine kvalifikasjoner, sitt talent og sitt initiativ» (Stefna ríkisstjórnarinnar í málefnum innflytjenda 2007, s. 1. Heretter Strategien). Videre sies det at samfunnet i sin helhet må være forberedt på å reagere på den nye situasjon på arbeidsmarkedet; i undervisningssystemet, i helsetjenesten og i annen sosialtjeneste. Når det gjelder integrasjon, sies det at kunnskap i det islandske språket er nøkkelen til det islandske samfunnet og kan være avgjørende for en positiv integrasjon (Strategien, side 1).

I Strategien går man ut fra at alle som kommer til landet er aktive på arbeidsmarkedet, og hele Strategien gjenspeiler dette perspektivet. I kapitlet om arbeidsmarkedet står det «Lønnet arbeid er grunnen til menneskers velbefinnende». Deltakelsen på arbeidsmarkedet på Island er stor, særlig blant innvandrere, og Strategien sier at slik skal det fortsatt være. (Strategien, side 11).

Dette perspektivet reflekterer loven om utlendinger som sier at: Utenlandske statsborgere som bor og arbeider på Island skal ha lovfestet oppholds- og arbeidstillatelse, og utlendinger på det nasjonale arbeidsmarkedet skal ha samme lønn og rettigheter som andre. Utlendinger fra land utenfor EU må ha en underskrevet arbeidskontrakt før de kommer til landet, for å få arbeidstillatelse. (I paragraf 6 i lög um útlendinga 86 12. júní 2008, (Breyting á lögum nr. 96 15. maí 2002.))

Hovedfokus i Strategien om integrasjon med hensyn til utdanning, er undervisning i islandsk. Etersom Strategien regner med at alle innvandrere er aktive på arbeidsmarkedet, finnes det ikke særlige tiltak som har som mål å støtte arbeidsløse til å bli aktive på arbeidsmarkedet eller til å finne arbeid. Her har det riktignok foregått hurtige forandringer i løpet av 2009.

Strategiens overordnede mål med hensyn til undervisning er å uttrykke:

- Utgivelse av undervisningsplan
- Tilgang til islandskundervisning
- At samfunnskunnskap skal integreres i islandskundervisningen
- Garantere adekvat undervisningsmaterialer
- Garantere kvalitetsevaluering og kontroll (se Þingsályktun um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda 2.1).

Målgruppen er alle voksne innvandrere. Strategien sier at «Myndighetene arbeider for at alle skal ha mulighet til å studere islandsk språk etter individuelle behov» (side 10) som en nødvendig del av integrasjonen. Det finnes ingen bestemmelser om ordinære eller særlige utdanningsinitiativ utover islandsk språkundervisning. Når det gjelder annen utdanning enn i islandsk, står det kun at departementet skal evaluere og anerkjenne innvandreernes tidligere utdanning og profesjonell ekspertise (Strategien s.15). På side 16 i Strategien understrekes det at lærere skal få mulighet til god utdanning slik at antallet velutdannede lærere på feltet kan økes. Kultur- og undervisningsdepartementet skal se til at:

- minimumskrav til lærere skal defineres
- pedagogikkstuderende skal få trening i undervisning i islandsk som andrespråk
- departementet skal ta initiativ til å øke tilbudene når det gjelder kurs i islandsk som andrespråk
- inngå kontrakt med godkjente undervisningsaktører, for eksempel universitet som kan utdanne og trene lærere. (Strategien, s. 16)

I Strategien er det ingen instruksjoner om prøver eller eksamener. Derimot står det at hovedformålet med 200-timers undervisningsplan er å beskrive generelle kompetansenivåer, som eventuelt også kan tas hensyn til i forbindelse med søknad om statsborgerskap (Strategien, s.9).

2.1 Implementering av den nasjonale strategien t

I mai 2008 fulgte Alltinget opp Strategien med sitt samtykke og med å avgi en parlamentarisk resolusjon om implementering av innvandreres integrasjon. Implementeringsplanen handler om generelle sosiale tjenester for innvandrere. Henvisninger til utdanning finnes i artiklene 7, 8 og 15. Artikkel 7 handler bl.a. om forenkling av vurdering og anerkjennelse av innvandreres utdanning fra andre land. Ansvarlige er Kultur- og undervisningsdepartementet og Helsedepartementet. I artikkel 8.5 som handler om arbeid og arbeidsmarked omtales kurs i sikkerhet på arbeidsplassen på deltakernes forskjellige språk. Ansvarlig er Statens arbeidsinspeksjon (Vinnuefirlit ríkisins). Artikkel 8.8 handler om kurs for utlendinger når det gjelder å opprette private forretningsforetak. Artikkel 15 handler om undervisning i islandsk for voksne. Hovedmålet er at voksne, både de aktive og de inaktive på arbeidsmarkedet, skal ha tilgang til slik undervisning.

- Denne artikkelen har 5 underparagrafer:
  - Art. 15.1 Gi økonomisk støtte til undervisningsaktører og arbeidsgivere som oppfyller formelle betingelser som Kultur- og undervisningsdepartementet setter om islandskundervisning.
  - Ansvar: Kultur- og undervisningsdepartementet.
    - Art. 15.2 Sikre undervisningsmateriale som følger foreliggende undervisningsplan.
    - Ansvar: Kultur- og undervisningsdepartementet.
      - Art 15.3 Kvalitetskrav skal utformes og kvalitetskontroll implementeres for islandskundervisningen. (Skal fullføres 2008).
      - Ansvar: Kultur- og undervisningsdepartementet.
        - Art. 15.4 Arbeidere i fiskeindustrien skal sikres arbeidsrettede islandskkurs.
        - Ansvar og implementering: Fiskeridepartementet.
          - Art. 15.5 Sikre innvandrere, uten hensyn til bopel, økte leseferdigheter, ferdigheter i islandsk og ferdigheter i informasjonsteknologi.
          - Ansvar: Kultur- og undervisningsdepartementet og Sosialdepartementet. (Þingsályktun um framkvæmdaáætlun í málefnum innflytjenda. Samþykkt á Alþingi 29. maí 2008)

Ovenfor beskrives lover og reglement omkring innvandreres utdanningsmuligheter. Aktuell implementering av planen blir diskutert i sluttseksjonen.

2.2 Budsjett

Regjeringens budsjett til undervisning i islandsk mellom 2005 og 2009 er slik:

- Fjárlög 2009/Regjeringensbudsjett 2009 *Kultur- og undervisningsdepartementet* 02.451 1.41 Íslenskukennsla fyrir útlendinga (islandsk som andrespråk) 128,0 mkr
- Fjárlög 2008/Regjeringensbudsjett 2008 *Kultur- og undervisningsdepartementet* 02.451 1.41 Íslenskukennsla fyrir útlendinga (islandsk som andrespråk) 240,1 mkr
- Fjárlög 2007/Regjeringensbudsjett 2007 *Kultur- og undervisningsdepartementet* 02.451 1.41 Íslenskukennsla fyrir útlendinga (islandsk som andrespråk) 119,6 mkr
- Fjárlög 2006/Regjeringensbudsjett 2006 *Kultur- og undervisningsdepartementet* 02.451 1.41 Íslenskukennsla fyrir útlendinga (islandsk som andrespråk) 24,3 mkr
- Fjárlög 2005/Regjeringensbudsjett 2005 *Kultur- og undervisningsdepartementet* 02.451 1.41 Íslenskukennsla fyrir útlendinga (islandsk som andrespråk) 15 mkr.

(Kilde: Ólafur Grétar Kristjánsson, Kultur-og undervisningsdepartementet. e-mail 7.10.09)

Dómsmálaráðuneytið

2006 06.190 1.46 Íslenskukennsla fyrir útlendinga (islandsk som annet språk) 5,0 mkr (<http://www.fjarmalaraduneyti.is/log-og-reglugerdir/log/fjarlog/>)

Før 2007 støttet forskjellige utdanningsfond fra LO og andre organisasjoner som tilhører arbeidsmarkedet islandsundervisningen økonomisk. Selv om Kultur- og undervisningsdepartementet for det meste har overtatt den økonomiske støtten, kan man fremdeles søke om restbeløp fra arbeidsmarkedets fond. Det har ikke vært mulig å få nøyaktig oversikt over hvor mye arbeidsmarkedets utdanningsfond har gitt i støtte de siste årene.

I 2007 økte Kultur- og undervisningsdepartementet den økonomiske støtten til islandskundervisningen betraktelig. I 2007 fikk 77 undervisningsaktører og firmaer bevilgninger på til sammen I.kr 164.872.125. Enkelte bevilgninger

var fra I.kr. 20.250 til I.kr.39.251.250. Det var til sammen 5773 deltakere. I 2008 var den aktuelle bevilgningen 155 millioner til 65 undervisningsaktører og firmaer. Bevilgningene varierte mellom I.kr 75.000 og I.kr. 37.600.000. Det var til sammen 5100 deltakere. (*Íslenska með hreim*. Menntamálaráðuneyti) Kultur- og undervisningsdepartementet støtter kun deltakere som har 75 % oppmøte på kursene.

I 2009 ble den offentlige støtten satt ned til 128 millioner på grunn av den økonomiske krisen.

Statistikken ovenfor viser regjeringens reaksjon på det økende behovet for islandskundervisning i perioden. Det kan imidlertid også reises spørsmål om hvor vidt det er mulig å oppfylle departementets formelle betingelser om kvalitet og implementering.

(Kilder: www.menntamalaraduneyti.stjr.is og *Íslenska með hreim*. Menntamálaráðuneyti)

2.2.1 Almene regler om finansiering av kurs i islandsk som andrespråk

Kultur- og undervisningsdepartementet støtter kurs i islandsk etter følgende regler:

- Støtten tildeles to til tre ganger i året
- Skoleinstitusjoner og firmaer som tilbyr sine medarbeidere organisert undervisning og er offisielt registrerte, kan søke støtte til undervisningen. Firmaer som ikke er registrerte undervisningsinstitusjoner må ha kontrakt med en registrert undervisningsinstitusjon som har ansvaret for undervisningen.
- Søker skal gi departementet detaljerte opplysninger om undervisningen på departementets offisielle blanket.
- *Kulturdepartementet støtter med et grunnbeløp på I.kr. 5000 per undervisningstime (40 minutter) og dessuten kan søkere få I.kr. 300 for hver deltakertime, dvs. antall studerende multiplisert med timetallet. Støtten fås bare for studerende som har mer enn 75 % oppmøte.
- Kulturdepartementet har kontroll med implementeringen av islandskundervisningen, og søkeren skal oppfylle de minimalkrav som blir satt for undervisningen.

(Kilde: Reglur um úthlutun styrkja um íslenskukennslu fyrir útlendinga vorið 2009).

*Grunnbeløp pr. kurs forandres årlig

Individuelle deltakere som er medlemmer av LO sine underorganisasjoner kan også søke individuell støtte fra sin forening som kan betale 75 % til 80 % av det individuelle beløpet som deltakeren skal betale for ordinære islandskkurs. Kursene kostet i årene 2006 til 2008 mellom I.kr. 17.000 og I.kr. 20.000. Høstsemesteret 2009 koster et 60 timers kurs mellom I.kr. 25.000 og I.kr. 30.000.

Ettersom ca. 90 % av innvandrerne til ganske nylig har vært aktive på arbeidsmarkedet finnes ingen ordning hvor deltakere får ydelser til å dekke leveomkostningene mens undervisningen pågår. Man regner med at studiene pågår parallelt med aktivitet på arbeidsmarkedet og at deltakere skal selv finne veier og midler til å lære islandsk.

(Kilder: Skýrsla nefnar um aðlögun innflytjenda að íslensku samfélagi. Félagsmálaráðuneyti 2005)

3. Ordinære Tiltak – Undervisningsplan i islandsk som andrespråk

(Námskrá: íslenska fyrir útlendinga: grunnnám. Reykjavík: Menntamálaráðuneytið. 2008).

Herunder beskrives undervisningsplanen i islandsk som andrespråk for voksne som ble utgitt av Kultur- og undervisningsdepartementet i 2008. I regjeringens strategi fra 2007 sies at Kultur- og undervisningsdepartementet skal utgi 200² timers studieplan hvor det tas hensyn til individuelle behov uten hensyn til deltakernes bakgrunn. Strategiens ordinære formål er først og fremst å støtte innvandrere til å tilegne seg samfunnskunnskap og gi mulighet til islandskstudier.

Undervisningsplanen som kom ut i 2008 omfatter 240 timer³ grunnutdanning i islandsk som andrespråk. I undervisningsplanen kommer det fram at undervisningens målsetning er å forberede deltakerne til demokratisk deltakelse i det islandske samfunnet. Det legges vekt på personlig kompetanse, sosial kompetanse og så vidt det er mulig arbeidsrelatert kompetanse. Planens utgangspunkt er at språket som benyttes i hverdagslivet er en nøkkel til det islandske språket og det demokratiske samfunn, til islandske skoler og til islandsk arbeidsliv, og det skaper en bru mellom de forskjellige kulturene (side 3). Endelig kompetansjemål er de samme som Common European Framework setter etter A1–A2.

Sluttformålet etter 240 timer er følgende:

---

² Det bør noteres at det er inkonsekvenser i krav til timelengde på den islandske undervisningen i lov, regler og undervisningsplan. Loven om utlendinger fra 2003 (reglement nr .053. 2003) sier at for å få fast oppholdstillatelse skal man ta 150 timer islandsk, regjeringens strategi sier at undervisningsplanen skal være 200 timer, undervisningsplanen er på 240 timer.

³ ibid

- Kunne klare seg i hverdagslige situasjoner i skole, arbeid og privatliv.
- Kunne klare seg i uventede situasjoner.
- Mestres ordforråd til å kunne føre samtaler om kjente emner.
- Kunne forstå enkle samtaler folk i mellom.
- Kunne lese korte tekster på et enkelt språk om kjente emner.
- Kunne skrive korte tekster på et enkelt språk om kjente emner.
- Ha grunnkjennskap til de viktigste tradisjoner og vaner i det islandske samfunnet.
- Kunne forstå hovedlinjer i radio og TV når emnet er kjent.

I følge undervisningsplanen deles undervisningen i 4 moduler med 60 timer i hver modul.

Studier i islandsk språk har ingen krav til avsluttende prøve eller annen nasjonal eksamen, men lærere anmodnes om å evaluere deltakernes studier på forskjellige måter. I undervisningsplanen sies det at utdanningen bygger på et individuelt ansvar, og på samarbeide og initiativ fra alle deltakere, både lærere og studerende (side. 4). Innvandrere som søker varig oppholdstillatelse på Island (etter 4 år i landet) må dokumentere at de har tatt 150 timer islandskundervisning. De som ikke har hatt anledning til å delta på kurs må gjennomgå en prøve som omfatter de samme ferdigheter som det stilles krav om i undervisningsplanen, d.v.s. 240-timers studiet. Dessuten finnes det en standardprøve på nasjonalt plan som innvandrere må ta for å søke islandsk statsborgerskap. Her er også undervisningsplanen brukt som målestokk på ferdigheter. Eksempler på denne prøven finnes på nettadressen <http://namsmatstofnun.is>. Kultur- og undervisningsdepartementet arbeider med en fortsettelse av undervisningsplanen opp til B2 ifølge europeiske standarder

3.1 Ordinære tiltak: Omfang og praksis

Undervisningsplanen omfatter 240 timer undervisning. Denne undervisningen er ikke normert i tid. Undervisningsaktørene kan selv bestemme tidsrammene for kursene sine. Undervisningen kan foregå på arbeidsplassen eller i kursholderens lokaler, i eller utenfor arbeidstiden.

Selv om det finnes allmenne regler om hvem som kan holde islandskkurs for utlendinger, skrev departementet en kontrakt i 2003 med Arbejdslivets opplæringscenter (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins) (Menntamálaráðuneyti

2003) om implementering av islandskundervisningen for utlendinger. Fræðslumiðstöð atvinnulífsins FA ble etablert i 2002 av Arbeidsforeningens Landsorganisasjon LO (Alþýðusamband Íslands) og Arbeidsgivernes forbund (Samtök atvinnulífsins). FAs oppgave er å være nasjonal samarbeidsplattform for voksenundervisningen. Formålet er å gi dem som ikke har avsluttet videregående skole anledning til å utdanne seg eller styrke sin stilling på arbeidsmarkedet (www.frae.is/um-fa/thjonustusamningur). FA inngikk kontrakt med Mímir voksenundervisningssenter i Reykjavik og 8 voksenundervisningssentre rundt om landet om implementeringen av islandskundervisningen. [<http://www.frae.is/um-fa/>] (Úttekt á Fræðslumiðstöð atvinnulífsins, s.8).

I 2007 inngikk Kultur- og undervisningsdepartementet kontrakt med FA om 1) forberedelse av undervisningsmaterialer i islandsk som andrespråk og 2) trening for lærere i å bruke dette materialet. Materialet skulle fullføres høsten 2007 (Úttekt á fræðslumiðstöð atvinnulífsins 2007). I følge opplysninger fra FA høsten 2009 er imidlertid det gamle materialet fremdeles i bruk. Bevilgningen ble til dels brukt til å utforme standard målestokk på godt undervisningsmateriale og til arbeid med den nye undervisningsplanen. Sommeren 2009 inngikk FA en ny kontrakt med forfattere i islandsk som andrespråk. Kilder fra FA sier at det nye materialet blir ferdig høsten 2010. I 2007 fikk FA I.kr. 9,5 millioner fra Kultur- og undervisningsdepartementet til fagkurs for lærere. Opplysninger om hvordan disse pengene ble brukt foreligger ikke utover en rapport fra Kultur- og undervisningsdepartementet fra desember 2007 som sier at undervisningsmaterialet ikke er fullført, og at man ennå ikke har begynt lærertreningen. (Úttekt, side. 17). FA holdt et to dagers kurs tre steder rundt på Island for lærere høsten 2008 og våren 2009. Disse kursene omfattet generelle metoder i voksenundervisning, presentasjon av den nye undervisningsplanen og den europeiske rammeplanen for språkundervisning, generelle metoder i språkundervisning og praktiske opplysninger om undervisningsmateriale brukt av FA (Kilde Sólborg Jónsdóttir, 15.10 2009).

I rapporten fra desember 2007 står det at «det er positivt å tilby islandskundervisning for utlendinger som et generelt tilbud om voksenundervisning», men det stilles spørsmål om hvorvidt man legger for stor vekt på arbeidslivet i forbindelse med islandskundervisningen. I rapporten er det foreslått at Kultur- og undervisningsdepartementet skal forberede en helhetlig politikk for islandskundervisning for utlendinger (Úttekt side 16).

3.2 Effekt og finansiering: Antall deltakere på islandskurs på vegne av voksenundervisningssentrene

Herunder finnes statistikk om antall deltakere og antall deltakertimer fra Arbeidslivets opplæringscenter (Fræðslumiðstöð atvinnulífsins). De 9 undervisningssentrene er undervisningsaktører på FAs vegne, både hva angår allmenne språkkurs og kurs som er arbeidsrettet. Statistikken fra årene 2005 til 2007 er unøyaktig, fra 2008 mer korrekt.

Islandsk 2	2005	2006	2007	2008
Antall deltakere	990	2.582	2.774	6.152
Antall deltakertimer	42.719	126.540	128.108	172.694

(Kilder: Björgvin Þór Björgvinsson i e-mail den 24. april 2009)

Voksenundervisningssentrene er de største aktørene og de eneste som har noenlunde nøyaktig statistikk over deltakere. Det bør noteres at Kultur- og undervisningsdepartementet kun støtter deltakere som har 75 % frammøte på kursene, og dette faktum kan forklare inkonsekvensen mellom statistikken hos FA og den fra departementet (se side. 6). Utgangspunktet her er de kursene som departementet støtter som er antall deltakere over hele landet som har 75 % frammøte.

4. Særlige initiativer i voksen- og etteruddannelse

I dette kapitlet beskrives særlige initiativer innenfor undervisning i islandsk. Her inngår alle kurs i islandsk som andrespråk som ikke følger undervisningsplanen.

4.1 Yrkesrettet islandsk – Innledning

Yrkesrettede kurs på det islandske arbeidsmarkedet for utenlandske arbeidstakere finnes både på vegne av den offentlige og den private sektoren. Noen av kursene gir lovbestemt rett til lønnforhøyelse. Dette er kurs som er språklig tilrettelagt for utenlandske medarbeidere. Det finnes kurs som f. eks. Pionerskolen (Landnemasólínn) som gir deltakere studiepoeng som kan brukes både i videregående skoler og på arbeidsmarkedet, og det finnes rene språkkurs med vekt på spesifikt ordforråd på den enkelte arbeidsplassen. Noen av kursene holdes i arbeidstiden, noen delvis i arbeidstiden, og noen utenfor arbeidstid.

Man kan kategorisere utdanningstilbudene grovt i følgende grupper:

- Yrkesrettede islandskkurs på arbeidsplassen for utenlandske medarbeidere.
- Blandete tilbud, dvs. at deltakerne er både islendinger og innvandrere. Innvandrerne får støtte av tolk.
- Spesielle kurs for innvandrere.
- Forskjellige utviklingsprosjekter
- Forberedende voksenundervisning.

4.2 Islandskundervisning på arbeidsplassen

Etter 2000 ble det mer vanlig at større arbeidsplasser tilbyr sine utenlandske medarbeidere islandskundervisning på arbeidsplassen i arbeidstiden. Undervisningen konsentrerte seg oftest om det ordforråd og språk som ufaglærte medarbeidere trengte på arbeidsplassen. Mellom 2000 og 2008 ble slike yrkesrettete språkkurs holdt på mange forskjellige arbeidsplasser, f.eks. for:

- a. fiskeindustrien
- b. annen matvareindustri
- c. byggevirksomhet
- d. rengjøringsfirma
- e. stormarkeder
- f. bussjåfører
- g. ufaglærte medarbeidere på sykehus
- h. ufaglærte medarbeidere i eldreomsorgen
- i. ufaglærte medarbeidere på førskoletrinnet
- j. ufaglærte medarbeidere i grunnskolen (kommuner).

4.2.1 Best practice

Formål, innhold og omfang

Under beskrives et språkprogram som er et eksempel på mange programmer som var et samarbeid mellom LO sine organisasjoner, firmaet HBGrandi hf. og undervisningsaktør, for å skape og gjennomføre effektive språkkurs innenfor fiskeindustrien i arbeidstiden. I 2003 var 80 % av arbeidskraften (100 ufaglærte medarbeidere) i HBGrandi hf. i Reykjavik innvandrere. Forsøket ble gjennomført før 2007, da Kultur- og undervisningsdepartementet på alvor begynte å støtte islandskundervisningen for innvandrere på Island.

Før islandskursene startet i HBGrandi hf. ble det utført en ekstensiv behovsanalyse som inkluderte alle involverte parter, dvs. både deltakerne og firmaet. Hver enkelt deltaker avla en muntlig prøve, hvor opplysninger om bakgrunn, ferdigheter og forventninger ble samlet inn. Firmaets formenn la også fram ønsker om ordforråd og kommunikasjonsferdigheter som de savnet hos sine utenlandske medarbeidere. Basert på behovsanalysen ble et allsidig treningsprogram utformet for HBGrandi. Programmet inkluderte 4 nivåer språktrening foruten alfabetiseringsprogram. Alle deltakere fikk tre-

ning i tverrkulturelle ferdigheter. Programmets innhold var delt opp i temaer, oppgaver og feltarbeid.

Gjennomgående temaer var: arbeidsplassen, kommunikasjon på arbeidsplassen, hva jeg gjør på jobben (produksjonprosessen, hygiene og sikkerhet), rettigheter og plikter, opplysninger om arbeiderbevegelsen og islandsk arbeidsmarked. Inkludert var trening i språklære og samtalestrategier, tale og lyttetrening gjennom bruk av relevant praktisk språk. Hver seksjon endte med feltarbeid som på en eller annen måte involverte islandske medarbeidere og andre i verbal kommunikasjon.

Materialet som ble brukt var autentisk og relevant for deltakernes hverdagsliv på og utenfor arbeidsplassen. Målet var at deltakerne skulle oppnå tilfredsstillende ferdigheter for å fortsette språkstudiene på egen hånd, og at de skulle kunne ivareta sine rettigheter på arbeidsmarkedet og til slutt kunne delta på fagkurs som førte til bedre jobb og høyere lønn.

4.2.2 Finansiering

Programmet var finansert av LO sine utdanningsfonder, av arbeidsgiverne og i en liten grad av Kultur- og utdanningsdepartementet.

4.2.3 Effekt

En undersøkelse i firmaet viste at programmet resulterte i mindre sykefravær, bedre omgangsformer på arbeidsplassen, større deltakelse i firmaets aktiviteter utenfor arbeidstiden og en mere avslappet firmakultur. Målbare positive resultater kom fram i ferdighetstester som deltakerne gjennomgikk etter programmets slutt. (Birna Arnbjörnsdóttir 2002). Dette programmet var vellykket på grunn av at deltakernes behov var klart definert på forhånd, materiellet var autentisk, relevant og sammenhengende, og deltakerne fikk reelle muligheter til å kommunisere med innfødte. Ifølge firmaets ledelse «nådde man hovedmålet, dvs medarbeiderne kunne gjøre seg forstått på islandsk, og kursene førte til positiv admosfære og kommunikasjon » på arbeidsplassen. (Svavar Svavarsson. 2003).

4.3 Yrkesrettet islandsundervisning: Et eksperiment

Österlands voksenundervisning (Fræðslunet Austurlands) organiserte og holdt islandskkurs for medarbeidere i fiskindustrifirmaet Tandraberg høsten 2007. Kursene foregikk til dels i arbeidstiden. Det fantes ikke lærere som kunne undervise. Lokale eldre borgeres organisasjon gjorde derfor en avtale med Tandraberg om å ledsage undervisningen. Undervisningen fant sted i organisasjonens hus. Mange ledsagere meldte seg. Derfor kunne man undervise i mange små grupper med 2 til 3 deltakere slik at det kunne bli et passende nivå for alle til å få muntlig språktrening. Kurset var på 50 timer med 35 deltakere og 11 ledsagere. Dette var et forsøk i islandskundervisning som også hadde som mål at deltakere og ledsagere ble godt kjent med hverandre personlig.

4.3.1 *Finansiering*

Kultur- og utdanningsdepartementet støttet dette kurset, men ingen fikk betalt for undervisningen.

4.3.2 *Effekt*

Ledsagerne hadde alle en god erfaring fra det lokale arbeidsmarkedet som var meget nyttig i den arbeidsrettede delen av kurset. I deltakernes evaluering av kurset kom det fram at deltakerne følte at de hadde det lettere med hensyn til integrasjon etter kurset. Kurset ga lønnsforhøyelse.

(Kilde: Helga M. Steinsson, prosjektleder Fjölmenningssetur)

4.4 Undervisningstilbud med hjelp av tolk

Det finnes en rekke allmenne fagkurs som utenlandske medarbeidere har hatt vanskelig for å følge på grunn av språket. Noen sektorer har valgt å løse dette problemet ved å ha tolker til stede på kursene, for eksempel når det gjelder:

- Rett til å styre anleggsmaskiner.
- Yrkesrettet kurs for ufaglærte medarbeidere på sykehus og aldershjem.
- Annen utdanning innen fiskeindustrien.

4.4.1 Best practice

Formål, innhold og omfang

LO i Vestfjordene holdt fagkurs i behandling av fiskeprodukter for polske medarbeidere. Undervisningen foregikk på islandsk med hjelp av tolk. Undervisningsmaterialet kom fra Fiskeridepartementet og ble oversatt til polsk. Disse kursene handler om generell behandling av fiskeprodukter, hygiene, ergonomi, kommunikasjon på arbeidsplassen, sikkerhet på arbeidsplassen, rettigheter og plikter i arbeidslivet m.m.

4.4.2 Finansiering

Fiskeridepartementet holder slike kurs for islendinger for Ikr. 60.000,-. LO sine utdanningsfond finanserte tolker og oversettelse av materialet til polsk.

4.4.3 Effekt

De 11 polske medarbeiderne fra 4 firmaer i Vestfjordene som deltok, fikk alle lovbestemt lønnsforhøyelse.

(Kilde: bb.is | 29.05.2004)

4.5 Spesiell utdanning for innvandrere

Det finnes ikke mange tilbud av kurs for utlendinger utenom islandskkursene. Følgende liste viser eksempler på noen av dem.

- Landnemasólínn (Pionerskolen). Hovedvekt er på islandskundervisning, samfunnskunnskap og kjennskap til arbeidsmarkedet. (Se Best practices)
- Samfunnstolkning. 1.5 år. Godtas av videregående skoler.
- Tilbud for ufaglærte medarbeidere som arbeider innenfor helsetjeneste og aldershjem. Tilbudet varer 4 semestre og gir godkjente studiepoeng til videregående skoler og rett til å utføre visse jobber.
- Kontorarbeid. Utdanning for utenlandske deltakere, studiespråk: engelsk og islandsk, 2 til 4 semestre etter behov.
- Islandsk tegnespråk for døve utlendinger.

- Behandling av fiskeprodukter. Disse kursene omhandler generell behandling av fiskeprodukter, hygiene, ergonomi, kommunikasjon på arbeidsplassen, sikkerhet på arbeidsplassen, rettigheter og plikter i arbeidslivet m.m. Undervisningsmaterialett er på tilrettelagt islandsk.

4.5.1 Best practice: Landnemaskólinn

Formål, innhold og omfang

Landnemaskólinn (Pionerskolen) er et eksempel på et tilbud for unge innvandrere som allerede behersker noe islandsk og som vil utdanne seg videre i det ordinære utdanningssystemet eller på arbeidsmarkedet. Målet er bedre integrasjon i det islandske samfunnet og lettere tilgang til arbeidsmarkedet. Ingen tidligere utdanning kreves. Pionerskolen godkjennes til dels i de vanlige videregående skolene. Fræðslumiðstöð atvinnulífsins (FA) har utgitt en undervisningsplan for Pionerskolen. Pionerskolen er et tilbud på 120 timer. Kurset undervises i sin helhet på islandsk. Kurset bygger på prosjektarbeide med vekt på individuelt initiativ, samarbeide og ansvar. Kurset er organisert som en del av deltakernes arbeidsinnsats. Kurset inneholder islandsk som andrespåk (58 timer), samfunnskunnskap (20 timer), grunnlag i word prosessing (15 timer), kompetansemappe (15 timer), selvstyrking og kommunikasjon (10 timer), undervisningsevaluering (1 time). Alle godkjente utbydere kan undervise Pionerskolen hvis de følger FA kvalitetskrav. I praksis er det voksenundervisningssentrene som tar hånd om kursene, men det finnes eksempler på kurs der alle deltakerne arbeider på den samme arbeidsplassen og får anledning til å holde kurset til dels i arbeidstiden.

4.5.2 Finansiering og effekt

Kultur- og undervisningsdepartementet, FA og LO støtter Pionerskolen. Pionerskolen holdt sine første kurs 2003.

Landnemaskólinn	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Antall deltakere	16	0	11	97	143	97
Antall deltakertimer	1.920	0	880	10.920	13.600	6.136
Finansiering fra FA lkr.				8.800.000	13.800.000	7.426.667

4.6 Andre utviklingsprosjekter

(Finansiert av private, lokale, nordiske og europeiske fond)

Det finnes eksempler på andre utdanningsmuligheter som finansieres delvis eller fullstendig av andre enn offentlige myndigheter, som:

- Icelandic Online. Kurs i islandsk som andrespråk på nettet. (Se Best practice nedenfor)
- Praktiske kurs i islandsk på vegne av Islands Universitet for egne studenter og andre.
- Kurs på vegne av privatskoler, f.eks. spesielle islandskkurs undervist på polsk.
- Islandskundervisning på vegne av private språkskoler fex. Fjölmanning ehf i samarbeide med LO

4.6.1 Best practice: Landnemasólinn

Formål, innhold og omfang

Icelandic Online 1 og 2, www.icelandic.hi.is. Målgruppen er unge voksne, universitetsstuderende, ungdomsskoleelever, andre som interesserer seg for islandsk språk og kultur. Sluttferdighetene følger europeiske standarder og er i korrelasjon med A1 og A2. Kurset er gratis og åpent for alle. Kursen inneholder 900 oppgaver. Det er samordning av grammatikk og ordbok og ekstensiv feedback underveis. Hver oppgave i «inputten» har tre forskjellige klart definerte mål for pragmatikk, ordforråd og struktur. Målene for struktur (eller grammatikk) gis i en tredelt presentasjon, som benytter scaffolding (stillasbygging), og de enhetene som er relevante for det grammatiske fokuset i hver oppgave er fremhevet i teksten. Icelandic Online for innvandrere og Icelandic Online for viderekomende blir åpnet i august 2010.

4.6.2 Finansiering

Prosjektet Icelandic Online kostet ca. 100 millioner islandske kroner og var støttet av EU, Norplus Voksen, Islands forskningsfond (RANNÍS), Islands Universitet og Kultur- og undervisningsdepartementet.

4.6.3 Effekt

Det er til nå registrert 16000 brukere og ca. 500 besøk daglig. Hver bruker gjennomgår ca. 10 sider for hvert besøk. Rundt 25 til 30% av brukerne er på Island. Tilbudet øker utdanningsmulighetene for alle som er interessert i å lære islandsk.

(Kilder: Birna Arnbjörnsdóttir. Prosjektleder Icelandic Online 11.10.2009. [www.icelandic.hi.is].)

4.7 Forberedende voksenundervisning

I dette kapitlet beskrives de kurs som har til hensikt å støtte deltakere som har liten allmenn utdanning og som vanskelig kan nytte allmenne kurs på nivå A1 og A2 etter undervisningsplanen.

- Islandskkurs for analfabeter.
- Selvstyrking og islandsk for sosialt svakt stilte kvinner.
- Kurs for deltakere med morsmål svært fjernt fra islandsk både i lydssystem, struktur og grammatik.
- Kurs for unge vietnamesere: Fremtid i et nytt land.
- Islandskundervisning for arbeidsløse.
- Islandskundervisning for statsborgerskapssøkere.

Disse kursene kategoriseres for seg fordi de er forsøksprosjekter.

4.6.1 Islandskkurs for analfabeter

Formål, innhold og omfang

Tilbud i den kategorien som kan falle under definisjonen alfabetisering, finnes det få av. Det foreligger ikke opplysninger eller statistikk om analfabetisme på Island. Det er derfor et problem å organisere og utvikle spesielle utdanningsprogrammer for denne gruppen. Rundt 100 deltakerne har gått på spesielle kurs for analfabeter. Det er 4 undervisningsinsaktører som har avholdt undervisning for denne gruppen, alle i Reykjavikområdet.

4.7.2 Finansiering

Kultur- og undervisningsdepartementet støtter disse kursene på samme måte som alle andre islandskkurs, og undervisningsaktørene må finne restfinansieringen andre steder. Slike kurs holdes uregelmessig bl.a. på grunn av at de er vanskelige å finansiere.

4.7.3 Effekt

Det foreligger ikke data om implementering eller «progress». Disse kursene er dyrere enn de sedvanlige islandskkurs fordi de krever mer individuell instruksjon. Mange av deltakerne på disse kursene er ikke aktive på arbeidsmarkedet og har ikke rett til økonomisk støtte fra LO.

4.8 Islandskkurs med vekt på uttale

Formål, innhold og omfang

De tradisjonelle allmenne islandskkursene har ikke vært særlig vellykket for innvandrere som har morsmål som er svært ulikt det islandske med hensyn til stuktur, grammatikk og lydssystem. Denne gruppen innvandrere er ikke stor nok på Island til at undervisningsaktørene kan spesialisere seg på å imøtekomme deres spesielle behov. Disse deltakerne har hatt store vanskeligheter med å tilegne seg det islandske språket. Islandsk undervisning med vekt på uttale har vært en forsøksoppgave som kjøres for femte gang høsten 2009.

Deltakerne har spesielle vansker med islandsk uttale og med å gjøre seg forstått på islandsk. Målgruppen er innvandrere fra Sørøst-Asia og Afrika. Formålet med kursene er å styrke kommunikativ- og kulturell kompetanse. Det har vært rundt 70 deltakere. De fleste av deltakerne har noen lese- og skriveferdigheter på eget språk, men store vanskeligheter med det latinske alfabetet. De fleste av deltakerne har vært på Island i ganske lang tid og har deltatt på kurs i islandsk tidligere, men med dårlig resultat. De fleste forstår en del muntlig språk. Det store fellesproblemet er vansker med å tilegne seg det islandske lydsystemet og å bli forstått når de forsøker å bruke islandsk. Slikt resulterer ofte i at folk gir opp sine språkstudier og isolerer seg i det nye samfunnet. Formålet med kurset er å forhindre samfunnsmessig isolasjon og bedre deltakelsen i samfunnet.

Programmet er vidt. Deltakerne arbeider med lesning og skrift, med nytt orforråd, men mest med lydsystem og uttale. Hvert kurs er på 60 timer, men har utviklet seg til å bli en slags karusell, hvor deltakere kan hoppe inn når som helst og fortsette til de er forberedt til å delta på allmenne åpne kurs.

4.8.1 Finansiering

Kultur- og undervisningsdepartementet støtter initiativet på samme måte som det støtter annen islandskundervisning for utlendinger med et visst beløp pr. time og deltaker. Penger til andre omkostninger rundt initiativet må søkes fra andre instanser (Sosialdepartementet, LO, immigrantrådet og flere). Dersom den offisielle støtten ikke dekker alle utgifter, har deltakerne selv måttet betale en del av kurset.

4.8.2 Effekt

Dette forsøksprosjektet har gitt meget gode erfaringer. For mange deltakere har dette kurset betydd en ny start og styrket selvtillit i forbindelse med utdanning generelt. Mange av deltakerne opplever for første gang at de kan kommunisere og bli forstått på islandsk. En undervisningsaktør som har spesialisert seg på denne typen undervisning har de siste to årene avsluttet 5 kurs med til sammen 70 deltakere hvorav 20 av dem har deltatt på alle fire kurs. 25 av deltakerne har nå gått videre til allmenne kurs som de ikke kunne ha noen nytte av tidligere.

4.9 Fremtid i et nytt land 2004–2007 (Framtíð í nýju landi)

Formål, innhold og omfang

Programmets mål var å arbeide med 10 til 15 vietnamesere mellom 15 og 25 år med:

- forberedelse til deltakelse i utdanningssystemet,
- forberedelse til deltakelse på arbeidsmarkedet

Målsetningen for dette treårige programmet var å aktivisere skoler, familier, faggrupper og arbeidsmarkedet til samarbeid. Oppgaven var tenkt som en

model hvor erfaringer kunne brukes også for andre grupper. I oppgaven deltok prosjektleder, 2 medarbeidere, 19 mentorer, 6 rådgivere, 14 styremedlemmer, lærere, arbeidsgivere og flere.

(Kilder: Framtíð í nýju landi. Þjónustumiðstöð Miðborgar og Hlíða 2007)

4.9.1 Finansiering

Prosjektet varte i 3 år og var finansiert med faste bidrag fra samarbeidsaktørene; Velferðarsjóður barna (Barnenes Velferdsfond), Islands røde kors, Reykjavik kommune, Sosialdepartementet, Kultur- og undervisningsdepartementet, Efling (LO sin organisasjon), Alþjóðahús (Interkulturelt sentrum). Dessuten ble prosjektet styrket av andre instanser. Prosjektet kostet til sammen I. kr. 24.587.943.

(Kilder: Hildur Jónsdóttir stjórnarformaður Framtíðar í nýju landi (personl. 11. október 2009))

4.8.2 Effekt

I prosjektets sluttrapport kommer det fram at ni deltakere har avsluttet programmet (side. 51). Av disse fortsatte 5 deltakere i videregående skole i det minste to terminer eller lengre. (side. 51) 4 av 5 studenter oppnådde 13,5 poeng eller mere i løpet av de årene de deltok i programmet. I prosjektets sluttrapport kommer det fram at effekten av prosjektet er at man har «påvist hvilke muligheter som finnes med samstillt innsats fra individer, organisasjoner og institusjoner for å forbedre grunnlaget for unge mennesker av utenlandsk opprinnelse.»(side. 52) (forfatterens oversettelse).

(Kilder: Framtíð í nýju landi. Þjónustumiðstöð Miðborgar og Hlíða 2007)

4.10 Islandsk for flyktninger

Organisering og finansiering av flyktningers mottakelse og utdanning faller inn under andre regler enn for innvandrere. Sosialdepartementet inngår tre-årige kontrakter med Islands røde kors om samarbeid om oppgaver rundt hver flyktninggruppe som kommer til Island. Sosialdepartementet inngår deretter kontrakt med en kommune om mottakelse av gruppen. Kontraktene med kommunene omfatter alle de tjenestene og undervisningen som gruppen kan trenge, som for eksempel å skaffe bolig, få plass på barnehage, grunnskole, om nødvendig videregående skole, økonomisk assistanse, arbeidsfor-

midling og helsetjeneste, (se. 2., 23. og 24. gr.) islandsk- og samfunnsundervisning (18. gr.). Hver enkelt flyktningfamilie får en til tre islandske støttefamilier/mentorer som skal støtte flyktningene og hjelpe til med integrasjonen. Voksne flyktninger får gjennomsnittelig 15 til 20 islandsktimer i uken i 9 måneder.

4.10.1 Finansiering og effekt

Sosialdepartementet og Kultur- og undervisningsdepartementet finansierer integrasjonen og dermed også islandskundervisningen etter lov om flyktninger.

(Kilder: Samstarfssamningur við Rauða kross Íslands vegna móttöku flóttamannahópa. Frumvarp til laga um útlendinga <http://www.althingi.is/altext/123/s/0983.html>

<http://www.felagsmalaraduneyti.is/malaflokkar/flottaflolk/>

5. Íslensk

Fjöldi innflytjenda á Íslandi hefur margfaldast síðustu tíu árin. Árið 2008 voru innflytjendur 8,1 % af heildaríbúafjölda eða um 25.000 manns. Árið 2009 hægðist á fjölguninni vegna ástandsins í efnahagsmálum en ætla má að innflytjendum haldi áfram að fjölga með breyttu efnahagsástandi. Ólíkt því sem er einkennandi á hinum á Norðurlöndunum er fjöldi innflytjenda á Íslandi háður atvinnustigi hverju sinni.

Í stefnu ríkisstjórnarinnar um málefni innflytjenda er gert ráð fyrir að innflytjendur á Íslandi séu virkir á vinnumarkaði. Þar af leiðandi eru áætlanir ekki til sem hafa að markmiði að styðja atvinnulausa til að komast í vinnu. Slíkar áætlanir eru hins vegar mjög áberandi í stefnu hinna Norðurlandaþjóðanna. Hlutfall atvinnulausra innflytjenda er svipað og hlutfall atvinnulausra íslenskra ríkisborgara á Íslandi.

Megináhersla í framkvæmd stefnu ríkisstjórnarinnar um aðlögun innflytjenda er lögð á íslenskukennslu. Þar segir: „Kunnátta í íslenskri tungu er lykillinn að íslensku samfélagi og getur ráðið úrslitum um aðlögun innflytjenda að íslensku samfélagi.“ (Stefna ríkisstjórnarinnar um aðlögun innflytjenda: Inngangur)

Mennta- og menningarmálaráðuneyti styrkir íslenskunámskeið á vegum fræðsluaðila og atvinnurekenda.

Ráðuneytið styrkir einnig námsefnisgerð í íslensku sem öðru máli í samræmi við reglur ráðuneytisins.

Þar sem langflestir innflytjendur eru virkir á vinnumarkaði (90%) er ekki fyrir hendi stuðningskerfi sem gerir ráð fyrir að innflytjendur fái framfærslu á meðan þeir tileinka sér íslensku. Gengið er út frá því að íslenskunám fari fram með vinnu.

5.1 Almenn úrræði

Markmið ríkisstjórnarinnar er að allir innflytjendur hafi möguleika á að fá kennslu í íslensku. Þetta kemur fram í námskrá frá árinu 2008 sem lýsir 240 tíma kennslu (4 stig, hvert stig er 60 tímar). Gert er ráð fyrir að kennslan sé einstaklingsmiðuð. Fræðsla um íslenskt samfélag og grunngildi eru samtvinnuð kennslu í íslensku máli.

Kennslan er sveigjanleg. Gefið er ráðrúm til að halda námskeið á vinnustöðum, hjá fræðsluaðilum, í og utan vinnutíma og óháð tímatakmörkunum.

Margskonar starfstengd námskeið hafa verið í boði innan mismunandi atvinnugreina. Sum námskeið veita samningsbundna launahækkun. Önnur námskeið fara fram á vinnustöðum, sum á móðurmáli þátttakenda, önnur með aðstoð túlka og sum á íslensku sem er aðlöguð færni þátttakenda.

Í stefnu stjórnvalda eru ekki ákvæði um sérstök samræmd próf né mat. Námskrá fylgir evrópskum færnimarkmiðum. Kennarar meta færni nemenda.

Innflytjendur sem sækja um búsetuleyfi þurfa að sýna fram á þátttöku í 150 tíma námskeiðum í íslensku. Þeir sem sækja um ríkisborgararétt skulu þreyta samræmt próf í íslensku.

Í stefnu ríkisstjórnarinnar í málefnum innflytjenda segir að fjölga skuli vel menntuðum kennurum sem hafa lært að kenna íslensku sem annað tungumál. Haldin hafa verið stutt símenntunarnámskeið fyrir kennara en þau hafa verið ómarkviss. Engin opinber starfslýsing eða kröfur um færni kennara á þessu sviði hafa verið samþykktar. Námsleið hefur nýlega verið sett á stofn við Háskóla Íslands.

Innflytjendum hefur verið boðið að taka þátt í námskeiðum um stofnun fyrirtækja.

Innflytjendur geta sótt um viðurkenningu á starfsmenntun eða námi erlendis frá.

5.2 Sértek úrræði

Innflytjendum standa til boða ýmis námskeið og menntunarmöguleikar sem ekki fylgja námskrá. Markmið og markhópar eru mismunandi. Hér er um að ræða undirbúningsnám, sérstakt nám fyrir innflytjendur og starfstengd námskeið.

Undirbúningsnámskeiðin eru hugsuð fyrir þá innflytjendur sem hafa litla formlega menntun. Námskeiðin eru t.d. íslenska fyrir ólæsa, sjálfstýrkingar-námskeið fyrir konur, framburðarkennsla fyrir fólk frá fjarlægum máls-væðum, námskeið fyrir unga Víetnama, íslenskukennsla fyrir atvinnulausa, og íslenskukennsla fyrir þá sem sótt hafa um íslenskt ríkisfang.

Sérstakt nám fyrir innflytjendur. Hér má nefna Landnemaskólann, sem ætlaður er ungum innflytjendum sem hyggja á frekara nám eða starfsframa. Landnemaskólinn er 120 tíma námsleið sem nær yfir íslensku sem annað mál, samfélagsfræðslu og samskiptatækni. Annað dæmi er „Icelandic On-line“ sem er námskeið í íslensku sem öðru máli á netinu og snýr að íslensku máli og menningu.

Starfstengd íslenskunámskeið fyrir starfsfólk af erlendum uppruna. Á námskeiðunum er lögð áhersla á sértækar þarfir fólks á vinnumarkaði. Námskeiðin eru sérstaklega aðlöguð málfærni þátttakenda. Dæmi um þetta eru starfstengd íslenskunámskeið á vinnustöðum. Megináhersla er á kennslu tungumáls sem notað er á hverjum vinnustað fyrir sig, samskiptafærni og réttindi og skyldur á vinnumarkaði. Námskeiðin eru byggð á sérstakri þarfagreiningu og hafa verið haldin á fjölda vinnustaða, mörg í samvinnu við stéttarfélag. Kannanir hafa sýnt að málfærni þátttakenda eykst og vinnustaðamenning og samskipti batna.

Sum starfstengd námskeið hafa verið kennd með aðstoð túlka og/eða byggð á námsefni sem þýtt hefur verið á móðurmál þátttakenda.

Í heild er góð reynsla af þessum sértæku úrræðum. Þau eiga það sameiginlegt að taka sérstaklega mið af þörfum hvers hóps fyrir sig.

Með nýrri námskrá í íslensku sem öðru máli hafa kennsluáherslur breyst. Í stað ríkjandi áherslu áður á starfstengt nám, er nú meiri áhersla lögð á sam-hæfð og almenn íslenskunámskeið þar sem tungumálið er í fyrirrúmi.

Referencer

www.bb.is 29.05.2004

Birna Arnbjörnsdóttir. 2006.

The HB Grandi Experiment: A Workplace Language Program. I *Second Languages at Work*. Karen-Margrete Frederiksen, Karen Sonne Jakobsen, Michael Svendsen Pedersen og Karen Risager (ritstj.) IRIS Publications I. Roskilde University.

Birna Arnbjörnsdóttir, 2002.

Teaching Icelandic in the Workplace: A Bridge to General Proficiency? *Proceedings of the Conference of Research in the Nordic Languages as Second or Foreign Languages in Reykjavík* in May 2001.

Björgvin Þór Björgvinsson, Fræðslumi-
ðstöð atvinnulíffsins – e-mail 24.4 2009
Framtíð í nýju landi. 2007.

Þjónustumiðstöð Miðborgar og Hlíða
Frumvarp til laga um útlendinga [http://
www.althingi.is/altext/123/s/0983.html](http://www.althingi.is/altext/123/s/0983.html)
[http://www.felagsmalaraduneyti.is/malafli
okkar/flottafolk/](http://www.felagsmalaraduneyti.is/malafli
okkar/flottafolk/)

*Greinargerð og tillögur starfshóps um
þjónustu við innflytjendur*. Reykjavík:
Félagsmálaráðuneytið. 2004.

www.hagstofa.is

Hagtíðindi 2009:1.

[http://www.hagstofa.is/lisalib/getfile.aspx
?ItemID=9077](http://www.hagstofa.is/lisalib/getfile.aspx
?ItemID=9077).

Helga M. Steinsson, projektleder Fjöl-
menningarsetur. (22. ágúst 2009)

Hildur Jónsdóttir stjórnarformaður Fram-
tíðar í nýju landi (í netpósti 11. október
2009)

Íslenska með hreim er líka íslenska:

*Greinargerð verkefnisstjórnar um ís-
lenskukennslu fyrir útlendinga. Staða
verkefnissins*. Reykjavík: Menn-
tamálaráðuneytið. 2008

*Könnun á ráðstöfun styrkja til íslensku-
kennslu fyrir útlendinga*. Reykjavík:
Háskóli Íslands/Félagsvísindastofnun.
[www.bella.stjr.is/utgafur/radstofun_styrkj
a_v_islenskukennslu_0408.pdf](http://www.bella.stjr.is/utgafur/radstofun_styrkj
a_v_islenskukennslu_0408.pdf)
(15. ágúst, 2009).

Landnemaskólinn – Námskrá. Reykjavík:
Fræðslumiðstöð atvinnulíffsins. 2004.

*Lög um breytingu á lögum um útlendinga,
nr. 96 15. maí 2002, með síðari brey-
tingum. Þingskjal 1299, 135. löggja-
farþing 337. mál: útlendingar (flokkar*

dvalarleyfa, EES-reglur o.fl.).

Lög nr. 86 12. júní 2008.

*Námskrá: íslenska fyrir útlendinga:
grunnám*. Reykjavík: Menn-
tamálaráðuneytið. 2008

Ólafur Grétar Kristjánsson, Kultur-og
undervisningsdepartementet. e-mail
7.10.09

Reglugerð um útlendinga 0/53. Rey-
kjavík: Stjórnarráð. 2003.

Reglur um úthlutun styrkja til íslensku-
kennsku fyrir útlendinga vorið 2009.

Reykjavík: Menntamálaráðuneytið

*Skýrsla nefndar um aðlögun innflytjenda í
íslensku samfélagi*. Reykjavík: Fé-
lagsmálaráðuneytið. 2005.

*Stefna ríkisstjórnarinnar um aðlögun
innflytjenda*. Reykjavík: Fé-
lagsmálaráðuneytið. 2007.

Sólborg Jónsdóttir, 15.10 2009

Svavar Svavarsson. 2003.

*Teaching Icelandic in Grandi. Conference
on The Teaching Languages in the
Workplace*. Vigdís Finnbogadóttir
Institute for Foreign Languages. Uni-
versity of Iceland. April.

Úttekt á fræðslumiðstöð atvinnulíffsins.
Reykjavík: ParX Viðskiptaráðgjöf IBM.
2007.

*Þingsályktun um framkvæmdaáætlun í
málefnum innflytjenda*. Þingskjal 1226-
535. mál. Reykjavík: Alþingi Íslendinga.
2008.

Þjónustusamningur. [www.frae.is/um-fa/
thjonustusamningur](http://www.frae.is/um-fa/
thjonustusamningur)

Upplýsingar beint frá fræðsluaðilum og
fyrirtækjum